

vetítés folyamán, ezek közül hetvenháromat megvásároltak. Tekintettel arra, hogy egy-egy alkotást több ország is megrendelt, a fesztivál után stúdióink összesen 159 kópiát küldenek külföldre. Érdekes lesz megnézni, kik a jugoszláv tévéfilmek vásárlói. Svédország 27, a Szovjetunió 26, Csehszlovákia 13, Spanyolország 11, Magyarország, Lengyelország, NSZK és Románia 10—10 filmet rendelt meg. A további sorrend: NDK, Norvégia, Irán, Franciaország, Olaszország, Anglia és Törökország. Itt voltak Líbia és Irak képviselői is, akik később küldik majd el megrendelésüket. Legnagyobb üzleti sikere a szarajevói stúdió, Ivan Matić forgatókönyve és rendezése alapján készült, *Nő a szentképről* című tévéfilmjének volt, amelyet 9 ország rendelt meg, majd a szkopjeiek *Kása* című animációs-rajzfilmje következik, mely Portorožból hét országba utazik. Itt meg kell jegyezni, hogy Dragoslav Markovićnak ez az alkotása a montreux-i szórakoztató televíziós filmek idei versenyén második díjat nyert, s már ott több mint harminc ország megvásárolta. (Talán egy zárójeles mondatot megérdemelne az, hogy ennyi versenykategória ellenére a Jugoszláv Televízió eddig legnagyobb nemzetközi sikert aratott filmjének az itthoni fesztiválon nem volt versenylehetősége, s így csak az üzleti vetítésen mutatták be.)

Vicsek filmjének sikeréről tanúskodik, hogy bár nem is szerepelt az eladásra kerülő filmek jegyzékén (a film közvetlen a szemle előtt készült el), négy ország, Magyarország, Olaszország, Svédország és Norvégia már Portorožban megvette, az NSZK-val, Franciaországgal, a Szovjetunióval, Romániával és Finnországgal pedig folynak a tárgyalások.

BORDÁS Győző

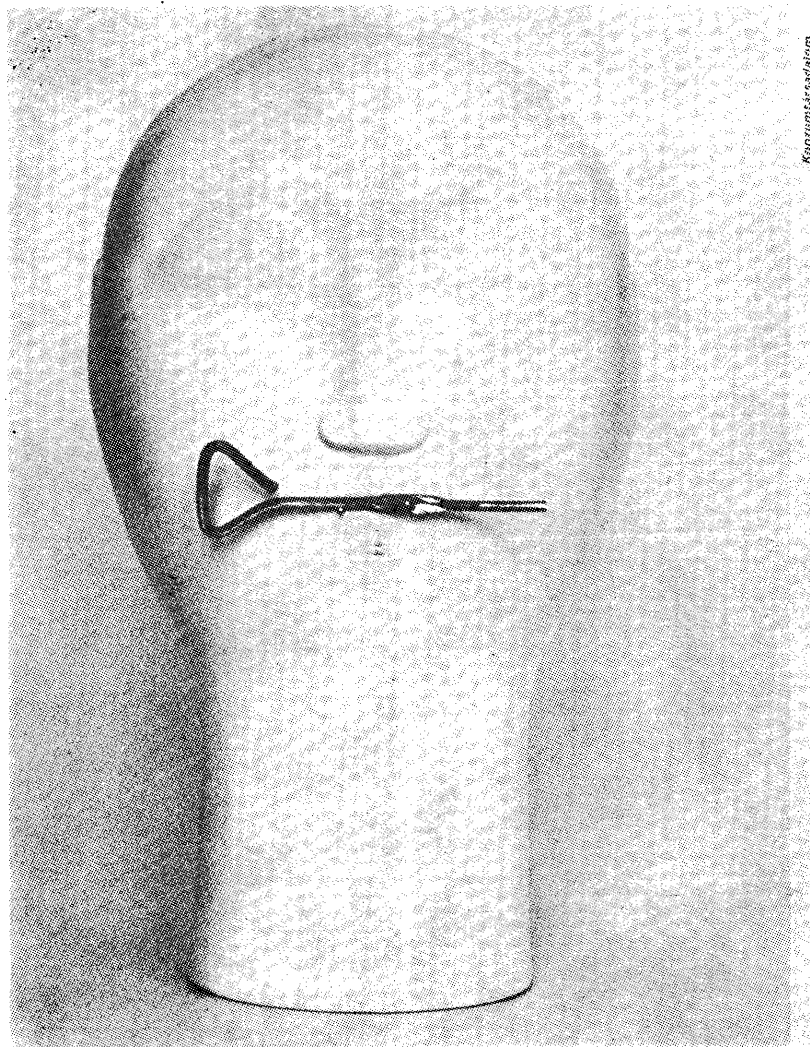
T Á J É K O Z Ó D Á S

KASS JÁNOS FEJEI

Az itteni olvasó főleg könyvkészítői és illusztrátori tevékenységét ismeri, mellyel már számos nemzetközi elismerést szerzett a magyar könyvkiadásnak. A könyv térben hozzáférhetőbb médiuma vezethet be bennünket abba az alkotói világba, mely egy formailag végső tökélyre levezetett mértani test, a gömb alakú *fej* dimenzioná-

lis, anyagszerű megjelenítéséhez vezet. A papír korlátozott síkjáról átlépünk a valóságos térbe, vagyis egy nyelvi metamorfózis fázisainak lehetünk szemtanúi Kass János fejsorozatánál.

Már korai rajzainál, illusztrációinál is különös gonddal és érdeklődéssel tekint az emberi fejre, illetve annak arcrészére: „Szellemi elődei közt a realista-ceruzájú, gazdag-testű asszonyokat, kidudorodó izomzatú férfiakat, életerős

Kass János: Konzumentársadalom

állatokat és madarakat rajzoló Picasso is hatással volt rá éppúgy, mint mestereire. Kass az ő kezük irányításával kezdte formálni művészetét, könnyed, játékos és sokszor mégis monumentális hatású alakjait...”, írja Juhász Ferenc, Kass fejének kitűnő értője *Mit tehet a költő?* című könyvében. A hellén világ emberének életszemléletét és magatartását visszavetítő tollrajz-fejek a gyakorlati, illusztrációs kontextusból kiemelkedve önálló műként is lényegláttatóak, nyelvi szempontból mégsem annyira jelentősek, még a hagyományos ábrázolás keretei között modulálnak. Jelentős gondolati töltése van azonban az 1974-ben megjelent *Fejek* című rajzmappában található kollázsoknak, melyen Kass az emberi agy mechanizmusát gondosan összeillesztett óraszerkezet képében láttatja, mintegy a létet helyezve az idő koordinátái közé.

A kétdimenziós ábrázolás korlátait Kass műanyagból gyártott fejsorozat multiplikációja révén szakította fel olyképpen, hogy minden műanyagfejet más nyelvi-tartalmi jegyekkel látott el. Ilyképpen ötletek sorozatát hasznosíthatta ugyanazon a fej-prototípuson. Később gyakorlatává vált, hogy egy-egy ilyen üres, személytelen műanyagfejet más alkotókkal készített el (többek között a Juhász Ferenc, Hernádi Gyula, Szabó Erzsébet és Nagy László alkotta fejeket volt alkalmam látni). Készítője illetve személyiségformálója egyéni tájékozódásának megfelelően számos műanyagfejre vers- vagy esszé-szerészet került, míg M. B. ve-

gyézmérnök és Pintér László komputermérnök üvegcsőrendszerrel valamint lyukkártyaszalaggal töltötte meg az átlátszó fejbúrát. A fogyasztói társadalmat jelképező fej — egyébként Kass munkája — a fogai között konzervdoboz-felnyitót szorongat (1. kép). Ahány alkotó, annyiféle változatosnál változatosabb vallomás, kinyilatkozás az emberi fejről.

Egyféle konceptuális magatartás jellemzi tehát Kasst, aki megadja az alapötletet, felveti a problémát, de a megoldás műveletébe másokat is bevon, mozgósít, anélkül, hogy valamilyen szabályhoz vagy feltételhez kötné a munkamódszert. A feladatot a társszerző szabadságának teljes tudatában igyekszik megoldani. Ez az interaktív mozzanat jelentős lépés az alkotó és a közönség közti ellentétek orvoslása szempontjából, hiszen a kísérletet bármely társadalmi-szociális csoport egyedei között el lehet végezni. A fej már-már egy kicsapódási felület, mely ábrázolásának ősi gömb-voltán túlmenően a hozzá kapcsolódó különböző mentális tartalmakat rögzíti. Ahány fej, annyi élet, annyi világmindenség, s köztük egy sincs egyforma. Mégis, mintha mindegyik csak kiegészítené, teljesebbé tenné azt az egyetlen nagy ősfestet, melyre az eddigi kultúrák kivétel nélkül ráaggatták a maguk életet jelképező kincseit és halált jelentő kacatjait.

Kass Jánosnál tett műteremlátogatásom alkalmával egy kifejezetten gondolati, mondhatnánk konceptuális megoldást választottunk mintegy továbbépítve és tágítva a

Kass János—Szombathy Bálint:
Fej, Budapest, 1977 (Moldován D. felv.)

korábbi, már számos tárlatot megjárta változatok gondolati és nyelvi síkjait: az élő fej szimbolikus bekeretezése, a környezetből való kiemelése a hagyományos, termelői alkotófolyamatot megkerülve az idő és a tér egy töredékének rögzítéseként valósult meg. Az emberi fej mintegy beékelődött a háttérben álló holt, szoborszerű változatok közé, s így funkcióban, nyelvi jelentésben is kiegyenlítődtől velük, szinte személytelenné vált (2. kép).

Ez a nem sejtett fordulat remélhetőleg távlatilag is felvetette a fótozás lehetőségét és célszerűségét ebben a végtelenül kimeríthetetlen kísérletsorozatban, s nem a lényeges kérdések elkendőzéséhez vezet, ellenkezőleg, magának az alkotásnak mint emberi tevékenységnek a meghatározását fogja elősegíteni. Kíváncsian várjuk Kass János további eredményeit.

SZOMBATHY Bálint